

Romu stāvoklis 11 ES dalībvalstīs – Apsekojumu rezultāti īsumā

Īsumā par apsekojumiem

Šajā faktu lapā ir izklāstīti sākotnējie apsekojumu rezultāti, kas iegūti, analizējot tikai daļu no pieejamiem datiem. Šajā ziņā izklāstītie rezultāti ir pirmais solis virzībā uz to, lai novērstu datu lielo nepietiekamību attiecībā uz romu sociālekonomisko situāciju ES un viņu tiesību ievērošanu.

Kuras valstis tika ietvertas apsekojumos?

- FRA izmēģinājuma apsekojumā par romiem tika ietverta Bulgārija, Čehijas Republika, Francija, Grieķija, Itālija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Spānija un Ungārija.
- Arī UNDP, Pasaules Bankas un Eiropas Komisijas (UNDP/ Pasaules Bankas/EK) reģionālajā romu apsekojumā tika iekļautas piecas no minētajām valstīm, proti, Bulgārija, Čehijas Republika, Rumānija, Slovākija un Ungārija, un papildus arī sešas trešās valstis no Rietumbalkāniem un Moldovas Republikā.

Kas tika intervēts?

- Visās 11 minētajās ES dalībvalstīs abos apsekojumos tika intervēti 22 203 romi un iedzīvotāji, kas nav romi, kuri sniedza informāciju par 84 287 māsaimniecību locekļiem.
- Tika veiktas intervijas klātienē respondentu – romu un iedzīvotāju, kas nav romi – mājās.
- Cilvēki, kas sevi norādīja kā „romus”. Francijā tie bija cilvēki, kuri sevi norādīja kā *gens du voyage*, kas dzīvo treileros apmešanās vietās. Tika intervēti arī romu tautības ES pilsoņi no Rumānijas, kuri pašlaik dzīvo Francijā; rezultāti attiecībā uz šo Francijā dzīvojošo grupu tiks izklāstīti kādā no nākamajām faktu lapas.
- Pārējie iedzīvotāji, kas dzīvo tajā pašā teritorijā vai vistuvāk teritorijai, kurā dzīvo intervētie romi. Faktu lapā šī grupa ir dēvēta par „iedzīvotājiem, kas nav romi”.

Kādi jautājumi tika uzdoti apsekojumos?

- Jautājumi par visu māsaimniecības locekļu galvenajām sociāldemogrāfiskajām iezīmēm
- Jautājumi par viņu situāciju nodarbinātības, izglītības, veselības aprūpes un mājokļu jomā
- Jautājumi par tuvējo apkaimi un tās infrastruktūru
- Jautājumi par integrāciju, diskrimināciju, tiesību apzināšanos un pilsonību
- Jautājumi par mobilitāti un migrāciju

Cik reprezentatīvi ir rezultāti?

- Rezultāti ir reprezentatīvi attiecībā uz romiem, kas dzīvo teritorijās ar blīvumu lielāku nekā valstī vidējais iedzīvotāju blīvums.
- Rezultāti par iedzīvotājiem, kas nav romi, nav reprezentatīvi attiecībā uz lielāko daļu iedzīvotāju, bet ir izmantojami kā kritērijs attiecībā uz romiem, jo intervētie iedzīvotāji, kas nav romi, izmanto to pašu vidi, darba tirgu un sociālo infrastruktūru.

Par ko liecina rezultāti?

Rezultāti liecina, ka apsekojumos iekļauto romu situācija nav iepriecinoša. Salīdzinājumā ar iedzīvotājiem, kas nav romi un kas dzīvo romu tiešā tuvumā, ir redzamas ievērojamas to sociālekonomiskās situācijas atšķirības; tomēr arī respondentu – iedzīvotāju, kas nav romi – situācija bieži vien ir satraucoša. Šie pierādījumi apstiprina vajadzību, kas noteikta Eiropas Komisijas Paziņojumā *ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020.*, proti, „gan valstu, gan ES līmenī, risinot aktīvu dialogu ar romiem, ir nepieciešama apņēmīga rīcība”.

Izklāstītie rādītāji liecina, ka **visās apsekojumos iekļautajās 11 ES dalībvalstīs** romu sociālekonomiskā situācija galvenajās četrās jomās, proti, nodarbinātības, izglītības, mājokļu un veselības aprūpes jomā, ir neapmierinoša un kopumā sliktāka nekā to tiešā tuvumā dzīvojošo iedzīvotāju situācija, kas nav romi. Tie arī liecina, ka romi joprojām tiek diskriminēti un nepietiekami apzinās savas tiesības, ko garantē ES tiesību akti, piemēram, Rasu vienlīdzības direktīva (2000/43/EK).

Izglītības jomā:

- vidēji tikai katrs otrais romu bērns no apsekojumos iekļautajiem apmeklēja pirmskolas izglītības iestādi vai bērnudārzu;
- obligātā skolas vecuma grupā, izņemot Bulgāriju, Grieķiju un Rumāniju, tiek ziņots, ka 9 no 10 romu bērniem vecumā no 7 līdz 15 gadiem apmeklē skolu;
- izglītības apguve krasi samazinās pēc obligātās izglītības pabeigšanas – tikai 15 % apsekojumos iekļauto romu jauniešu pabeidz augstāku līmeni – vidējo vispārējo vai profesionālo izglītību.

Nodarbinātības jomā:

- tiek ziņots, ka vidēji mazāk nekā katrs trešais roms strādā apmaksātu darbu;
- katrs trešais romu tautības respondents norādīja, ka ir bez darba;
- citi norādīja, ka veic māsaimniecības darbus, ir pensijā, nespēj strādāt vai ir pašnodarbināti.

Veselības aprūpes jomā:

- katrs trešais romu tautības respondents vecumā no 35 līdz 54 gadiem norāda, ka sirgst ar veselības problēmām, kas ierobežo ikdienas darbības;
- vidēji aptuveni 20 % romu tautības respondentu neattiecas medicīniskā apdrošināšana, vai arī viņi nezina, vai uz viņiem tāda attiecas.

Mājokļu jomā:

- apsekojumos iekļautajās romu māsaimniecībās vienā istabā dzīvo vidēji vairāk nekā divas personas;
- aptuveni 45 % romu dzīvo māsaimniecībās, kurās nav vismaz viena no šādiem labierīcību veidiem: virtuve iekštelpās, tualete iekštelpās, duša vai vanna iekštelpās un elektroapgāde.

Nabadzība:

- vidēji aptuveni 90 % apsekojumos iekļauto romu dzīvo māsaimniecībās, kuru kopējie ienākumi ir zemāki par valsts nabadzības sliekšni;
- vidēji aptuveni 40 % romu dzīvo māsaimniecībās, kurās kādam no locekļiem vismaz reizi pēdējā mēnesī ir nācies iet gulēt izsalkušam, jo māsaimniecības nevar atļauties nopirkt pārtiku.

Diskriminācija un tiesību apzināšanās:

- aptuveni puse apsekojumos iekļauto romu norādīja, ka pēdējos 12 mēnešos ir izjutusi diskrimināciju savas etniskās izcelsmes dēļ;
- aptuveni 40 % apsekojumos iekļauto romu ir informēti par tiesību aktiem, kas aizliedz etnisko minoritāšu pārstāvju diskrimināciju, kad viņi piesakās darbā.

Kā apsekojumu rezultāti var būt noderīgi politikas veidotājiem?

Politikas veidotāji var izmantot šos pierādījumus, jo tie norāda uz dažiem svarīgiem apsvērumiem, kas būtu jāņem vērā, nākotnē izstrādājot, īstenojot un uzraugot valstu stratēģijas un rīcības plānus attiecībā uz romu integrāciju.

- Vai tiek pievērsta uzmanība romu bērnu iesaistīšanai izglītībā agrīnā bērnībā? Vai minētās stratēģijas un rīcības plāni ir pietiekami vērsti uz pāreju no pamatzglītības uz vidējo izglītību? Vai tajos ir pievērsta uzmanība romu izglītības pabeigšanas rādītājiem visos izglītības līmeņos, jo īpaši reģionos un apkaimēs, kurās ir augsts romu īpatsvars?
- Vai, risinot romu bezdarba jautājumus, tiek pievērsta uzmanība romu izglītības stāvoklim un prasmēm? Vai mācības novērš trūkumus šajā ziņā?
- Vai tiek ņemti vērā tie mājokļu aspekti, kas romiem ir visaktuālākie, piemēram, telpas pieejamība un piekļuve galvenajām labierīcībām (virtuve iekštelpās, tualete iekštelpās, duša/vanna iekštelpās, elektroapgāde)?
- Vai tiek pievērsta uzmanība romu veselības stāvokļa uzlabošanai un tam, lai tiktu nodrošināta vienlīdzīga piekļuve medicīniskajai apdrošināšanai?
- Vai tiek visaptveroši risināts nabadzības jautājums, pievēršoties romiem „tieši, nevis ekskluzīvi” un ņemot vērā gan romu vajadzības, gan to iedzīvotāju vajadzības, kas nav romi?
- Vai tiek pievērsta vispārēja uzmanība vajadzībai apkarot čigānu diskrimināciju un neiecietīgu izturēšanos pret viņiem un uzlabot vienlīdzīgu viņu piekļuvi izglītībai, nodarbinātībai, mājokļiem un veselības aprūpes pakalpojumiem?
- Vai diskriminācijas novēršana, pamattiesību apzināšanās veicināšana un tiesiskās aizsardzības mehānismi ir integrēti tā, lai nodrošinātu vidi, kurā cilvēki jūtas pārliecināti, lai ziņotu par diskriminējošu attieksmi un pamattiesību ļaunprātīgu izmantošanu?

Lai mazinātu atšķirību starp romu situāciju un to iedzīvotāju situāciju, kas nav romi, vajadzēs efektīvi īstenot valstu stratēģijas. Lai varētu uzraudzīt stratēģiju efektivitāti un novērtēt panākumus uz vietas, būtu jāizstrādā spēcīgi uzraudzības instrumenti.

Kā virzīties uz priekšu

FRA atkārtos apsekojumu divreiz – stratēģijas „Eiropa 2020” procesa vidusposmā un beigās, nodrošinot robustus, salīdzināmus datus, kas palīdzēs ES iestādēm un ES dalībvalstīm novērtēt gūtos panākumus. Šajā laikposmā FRA sadarbosies ar dalībvalstīm un citiem galvenajiem dalībniekiem, lai izstrādātu uzraudzības metodes, kas var nodrošināt salīdzinošu analīzi par romu situāciju visā ES.

Papildu informācija:

Lūdzu, apmeklējiet FRA tīmekļa vietni:
http://fra.europa.eu/fraWebsite/roma/roma_en.htm